

Wie vertaalt, loopt onvermijdelijk tegen de grenzen van de taal aan. In deze rubriek presenteert een vertaler zijn of haar weerbarstigste vertaalprobleem – en de uiteindelijke oplossing.

Mari Alföldy

Wat is het grootste vertaalprobleem dat u bent tegengekomen?

De grootste vertaalproblemen zijn meestal niet zo interessant: bij mijn laatste vertaling, *De melancholie van het verzet*, was de grootste moeilijkheid dat de auteur, László Krasznahorkai, paginalange zinnen schrijft, in syntactische constructies die in het Nederlands niet werken. Dat is met veel gepuzzel wel op te lossen. Veel lastiger te vertalen zijn taalgrapjes. Het voor mij meest memorabele voorbeeld daarvan komt uit Sándor Márai's *Gloed*, een lang gesprek van twee mannen tussen wie in het verleden het een en ander is voorgevallen. In een monoloog vergelijkt een van hen, Henrik, de passie van de jacht, van het doden, met de passie in de liefde. Bladzijden lang weidt hij uit over de verwantschap tussen de twee, en tot slot zegt hij: niet voor niets lijken de woorden *ölés* ('doden') en *ölelés* ('omhelzing', eufemisme voor 'seks') op elkaar. In het Nederlands verschillen die woorden nogal, en eventuele alternatieven zouden erg kunstmatig overkomen.

Hoe hebt u het opgelost?

In andere talen is gekozen voor het laten staan van het origineel. Maar het lezen van een vertaald boek berust op de instandhouding van een illusie: we doen alsof de personages de woorden zeggen die er staan, terwijl die in werkelijkheid in een andere taal zijn. Als ik Henrik dus zou laten zeggen: 'In het Hongaars zeg je "ölés" voor doden en "ölelés" voor omhelzing', dan wordt die illusie doorbroken. Waar in het Hongaars het personage een frappante opmerking maakt ter illustratie van zijn redenering, zou hij in het Nederlands een etymologische uiteenzetting houden over een taal die volgens de stilzwijgende afspraak niet bestaat. Aangezien het doel van een vertaling is om de lezer zo veel mogelijk dezelfde belevenis te bezorgen als de lezer van het origineel, besloot ik dat ik moest accepteren dat niet alles te vertalen was. Ik heb het grapje weggelaten.

Mari Alföldy (Boedapest, 1962) studeerde klassieke talen en Hongaars aan de Rijksuniversiteit Groningen en is tweetalig (Hongaars en Nederlands). Ze vertaalde onder meer Sándor Márai, György Konrád, Imre Kertész, Dezső Kosztolányi, László Krasznahorkai, Margit Kaffka en Géza Ottlik in het Nederlands. Na de Hongaarse Kosztolányi-vertaalprijs en het Gouden Kruis van Verdienste van de Republiek Hongarije ontving zij in 2014 de Filter Vertaalprijs.

Foto: Adam Szuly Photography